

نقش فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت در تمدن نوین اسلامی

فرشته بسطامی کتولی^۱

چکیده

تمدن واژه ای آشنا، درعین حال مبهم و پرمناقشه است، که درباره چیستی آن گفتگوهای بسیاری انجام شده است. منظور از تمدن اسلامی مجموعه افکار، عقاید، علوم، هنرها و صنایع است، که با الهام از آموزه های دینی توسط مسلمین پدید آمده است. آن چه تمدن اسلامی را از سایر تمدن ها جدا می کند، همین اختلاف معنایی و محتوایی آن با سایر تمدن ها است. بیش تر این شاخصه ها به گونه ای برجسته در آموزه های قرآن کریم آمده است؛ زیرا قرآن مهم ترین منبعی است که می تواند به همه پرسش های بشری پاسخ دهد. در تمام جوامع بشری ارزش هایی وجود دارد که بنیان اصلی فرهنگ آن جامعه را تشکیل می دهد. فرهنگ ایثار و شهادت یکی از ارزش هایی است که همزمان با تاریخ ایران شکل گرفته و همیشه دارای ارزش ویژه ای بوده و از دیرباز الهام دهنده مومنان و مسلمانان در مسیر تعالی آموزه های انسانی و الهی بوده است. مفاهیم ایثار و از خودگذشتگی به دلیل ماهیتی که دارد تقریباً با تمام موضوعات و مسائل مطرح در حوزه دینی، فرهنگی، انسانی، اقتصادی و اجتماعی از جمله؛ حوزه هویت ملی و ابعاد مختلف آن ارتباط پیدا می کند. هدف از انجام پژوهش حاضر، تبیین نقش فرهنگ ایثار جهاد و شهادت در ایجاد تمدن نوین اسلامی است. روش تحقیق به صورت توصیفی - تحلیلی صورت گرفته است. نتایج نشان می دهد ضمانت ارزش های فطری در مدار توحید محوری عدم وابستگی به بیگانگان در کمال عزت طلبی ایجاد جامعه مدنی با اتکا به قانون گرایی، خنثی کردن فتنه ها به واسطه دشمن شناسی و بالاخره تامین نیازمندی ها در میدان توسعه علمی، از مهم ترین دستاوردهای فرهنگ ایثار و شهادت بوده است، به گونه ای که همه آن را به عنوان عناصر تمدن ساز شکوفایی تمدن نوین اسلامی را محقق نمودند.

کلیدواژه: فرهنگ، ایثار، جهاد، شهادت، تمدن نوین اسلامی

^۱ . طلبه سطح دوم مدرسه علمیه سعدیه خاوران شهرستان رامیان

تمدن نوین اسلامی، از جمله موضوعات آرمانی است که ذهن علما و اندیشمندان برجسته اسلامی را به خود مشغول کرده است. به ویژه رهبر معظم که، یکی از مراحل پنجگانه انقلاب اسلامی ایران بلکه مرحله نهایی آن را نیل و وصول به تمدن نوین اسلامی معرفی نمودند. در این بین به اذعان بسیاری از اندیشمندان حوزه فرهنگ مهم ترین مقوله که نقش قابل توجهی در تسهیل امور و پیشرفت جامعه اسلامی داشته و باعث تمدن نوین اسلامی شده است، ترویج فرهنگ و ایثار و شهادت می باشد. سرمایه ای غنی و راهبردی که با حفظ هویت دینی و فرهنگ ملی، قادراست در رشد عناصر تمدن ساز اسلامی موثر واقع گردد. عناصری مانند: وحدت، کرامت انسانی، علم و معرفت، عدالت گستری، عزت طلبی، ولایت مداری، مقاومت و استقلال که به اعتقاد رهبری به مثابه عوامل تمدن سازی هستند که باعث تمدن نوین اسلامی می گردند. بی تردید فرهنگ ایثار و شهادت، از راه های حصول این فضائل اخلاقی در جامعه اسلامی محسوب می گردد. به طوری که ارتباط موثق و معنادار روحیه ایمان و شهادت با تقویت شاخصه های تمدن ساز امری بدیهی به نظر می رسد. در این بین، جمهوری اسلامی ایران با به ثمر رساندن انقلاب شکوهمند اسلامی، به عنوان طلایه دار مکتب ایثار و شهادت نقش حداکثری را در تبیین الگوی ایثار و شهادت طلبی نشان داد و تثبیت تمدن اسلامی را به منصف ظهور رسانید. به طوری که توصیه های ارزشمند مقام معظم رهبری در حوزه ایثار و شهادت به منزله سرمایه معنوی و راهبردی اطمینان بخش ملت های مسلمان منطقه گردید. چرا که روحیه ایثار و شهادت با الهام از اندیشه اسلامی، نظم اجتماعی را در جوامع اسلامی به ثمر نشاند.

با پیروزی انقلاب اسلامی، به ویژه آغاز جنگ تحمیلی پدیده عجیبی که با معیارهای مادی گرایانه قابل تبیین نبود در ایران شکل گرفت. افراد و گروه ها به صورت داوطلبانه عازم جبهه ها می شدند و آگاهانه و مشتاقانه خواهان آن بودند که، کشته شوند. کشته شدن آنها، نه تنها باعث ناراحتی بازماندگان نمی شد، بلکه افتخار تلقی می شد. و نه تنها دیگران رامیوس نمی کرد، بلکه آن ها را به تداوم این مسیر علاقه مند می کرد این پدیده که فرهنگ ایثار و شهادت نامیده می شود، باعث پیروزی در میدان نا برابر جنگ گردید و تداوم مسیر جمهوری اسلامی را تضمین نمود. امروز نیز پیروزی در میدان های بزرگ مستلزم فرهنگ اصیل ایثار و شهادت است. ایثار و شهادت به عنوان برترین و والاترین مفاهیم الهی می باشد، که فقط یک انسان متعهد و معتقد می تواند به آن مقام نایل شود و تنها این افراد هستند که می توانند، در تحکیم جامعه اسلامی تاثیر گذار باشد. باور دینی از اساسی ترین وظایف ماست. امروز ما برای تمام این افتخارات، مدیون شهدا هستیم و برای قدر دانی از آنان باید راه آنان را ادامه داده و دیگران را نیز در این مسیر هدایت کنیم. فرهنگ ایثار و شهادت از طریق از خود گذشتگی و اخلاص شکل می گیرد. ترویج آن آثار و پیامدهای مثبتی از جمله؛ اجتماعی، فرهنگی، دینی، اقتصادی و غیره دارد.

شناساندن شهدا و روحیه ی شهادت طلبانه آنان به نسل جوان، یکی از مهم ترین وظایف ماست، که شاید بتوان این گونه قدر دان ایثار و از خود گذشتگی های آنان شد. بدون شناساندن درست نمی توان، بر باورهای مردم

تاثیرگذار بود. به تصویر کشیدن وقایع و صحنه های زیبای فرهنگی ایثار و شهادت یکی از بزرگترین رسالت های ما است که می تواند نقش به سزایی در توسعه تمدن نوین اسلامی ایفا کند.

انسان به حکم عاطفه و انسان دوستی، جنگ را یک اقدام وحشیانه و غیر انسانی می داند. به طوری که از یادآوری مصائب و عواقب شوم و زیانبار جنگ، انقلابی در روحیه او به وجود می آید. از این روجنگ رادر شرایط عادی محکوم و تقبیح می کند. فلذا، این اقدام یک احساس بشری است. اسلام که یک دین فطری و طبیعی است به این واقعیت اعتراف دارد. و جنگ را از نظر طبیعت بشری نیز سنجیده و می گوید: (کُتِبَ عَلَیْکُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ کُرْهُ لَکُم). (سوره بقره، آیه ۲۱۶) جهاد بر شما واجب گردیده و حال آن که برای شما موجب دشواری و کراهت است. باید به این مسئله عمیق رسیدگی کرد که آیا جنگ از نظر عقل همیشه و در هر شرایطی محکوم و نارواست، و هیچ ملتی در هیچ شرایطی نباید دست به مبارزه مسلحانه بزند؟ یا گاهی برای ملت شرایطی پیش می آید که به حکم قطعی هیچ راهی جز توسل به جنگ ایثار و از خود گذشتگی نیست.

در این صورت جنگ و مبارزه و ایثار نه تنها غیر انسانی نیست، بلکه ترک آن جز ذلت و خواری چیزی دیگر نیست اگر جامعه ای مورد تعدی و تجاوز قرار گیرد، انسان باید به حکم عقل و منطق و فطرت از جامعه و حقوق خود دفاع کند و چنین دفاعی حق طبیعی هر موجود زنده است. هیچ ملتی در طول تاریخ نمی تواند با دشمنی که حیات او را تهدید می کند، بی تفاوت باشد و جنگ و دفاع از خویش را ضروری نداند و در صورتی که برانداختن چنین دشمنی، با هیچ وسیله ای جز کشتن و کشته دادن و ایثار و از خود گذشتگی میسر نگردد، خون ریزی را روا و جایز نشمرد. (سبحانی، ۱۳۸۳، ج ۱۷، ص ۱۴).

بنابراین مبارزه با دشمن ستمگر و ایثار و از خود گذشتگی در این مسیر به حکم عقل و فطرت در مواقعی لازم و ضروری است. و اسلام که دین فطرت و منطق است، به این موضوع پاسخ داده است. (عزیزی و اکبرشاهی، ۱۴۰۲، ص ۲۰۰).

هرفرهنگی از جهان بینی خاصی برخاسته است، که الگوها، تشخیص ها، مبناها، برداشت ها و ادراک هایش در رابطه با آن جهان بینی تحلیل و جمع بندی دیده می شود. یعنی همه این مقوله ها براساس هویت و هدف کلی آن جهان بینی خواهد شد. با نگاهی به جامعه ایرانی درمی یابیم، که ایثار و شهادت به عنوان کارآمدترین عنصر فرهنگی در تاثیر بر فرآیندها و پدیده های اجتماعی پنداشته می شود و این فرهنگ در سطح جامعه موجب فدا کردن جان برای حفظ ارزش ها، عزت نفس بخشیدن در افراد جامعه، ایجاد هویت و هدف مشترک در میان افراد یک جامعه همبستگی زندگی اجتماعی و ایجاد روحیه ظلم ستیزی و عدالت طلبی می شود. حفظ و استمرار این فرهنگ در ساخت فرهنگ و تمدن اسلامی که ریشه در باورها و اعتقادات عمیق مردم در ادوار و اعصار تاریخ دارد. فرهنگ ایثار و شهادت سرمایه عظیم معنوی و راهبردی برای حفظ و صیانت و توسعه فرهنگ ملی است. نقش فرهنگ ایثار و شهادت در تعمیق تمدن نوین اسلامی از ابعاد مورد تاکید مقام معظم رهبری است. به طوری

که بارها در فرمایشات معظم له نقش آفرینی روحیه ایثار و شهادت در شکل گیری و توسعه ارکان تمدن سازی مشاهده می گردد. از این رو لازم است تاثیرها و راهبردها در اندیشه متعالی رهبری، مورد واکاوی و تجزیه و تحلیل قرار گیرد. لذا نوشتار حاضر به دنبال بررسی نقش راهبردی فرهنگ ایثار و شهادت و جهاد در تثبیت تمدن نوین اسلامی است.

باتوجه به شکل گیری مبارزات مردم مسلمان ایران در، دهه پنجاه، جهت آزادی، استقلال و دفاع از دین به ویژه جریان پیروزی انقلاب اسلامی در دوران هشت سال دفاع مقدس، مردان و زنان بسیاری در صحنه های مبارزه همان گونه که تاریخ شیعه از صدر اسلام شاهد شجاعت ها و ایثارگری ها و شهادت های مردان بزرگ همچون؛ نبی اکرم (ص) بوده، همین امر بیانگر جایگاه و ارزش والای این مقام است. این فرهنگ ایثار و شهادت است که، تا به امروز جهان اسلام را زنده نگه داشته و ما همچنان شاهد پیروزی پیایی جامعه اسلامی هستیم. یقیناً در طول این مسیر موانعی بوده که باعث کند شدن حرکت یا گاهی کم رنگ شدن آن شده است. ولی همچنان مدافعان و مبارزان با تقویت روحیه و تقویت ایثار و شهادت، با قدم های استوار از این مسیر حراست نمودند. از جمله راهکارهایی که می تواند در تحکیم این روند این کمک کننده باشد عبارتند از:

۱. شناخت بخشی از ویژگی های فرهنگی و معنوی دفاع مقدس .
۲. شناخت اقتضائات و ضرورت های زمان حال .
۳. انجام ارزیابی نظری و ارائه پیشنهادات برای تبیین و حفظ ارزش های فرهنگی دفاع مقدس و آسیب شناسی.
۴. توصیه و تاکید مقام معظم رهبری در ایجاد تمدن نوین اسلامی .

تعریف مفاهیم

فرهنگ: واژه های فارسی و مرکب از دو جزء "فر" و "نگ" است . در لغت نامه دهخدا "فر" به معنای شکوه و عظمت و اگر به عنوان پیشوند به کار رود، به معنای جلو، بالا، پیش و بیرون است. "نگ" از ریشه اوستایی سنگ، به معنای کشیدن، سنگینی و وقار است. واژه مرکب "فرهنگ" به معنای بیرون کشیدن، بالا کشیدن و برکشیدن است.

اصطلاح فرهنگ دارای معانی و مفاهیم متنوع است و در سیر تاریخی خود، معانی مختلفی را به خود گرفته است. از جمله؛ ادب، تربیت، دانش، معرفت، مجموعه آداب و رسوم و آثار علمی و ادبی یک ملت، کتاب لغت، نیکویی، پرورش بزرگی، فضیلت، شکوهمندی، هنر، حکمت، شاخ درختی که زیر زمین خوابانند و بر آن خاک ریزند، ونیز، تعلیم و تربیت، آموزش و پرورش، مکتب و ایدئولوژی (صاحبی، ۱۳۸۴، ج ۱، ص ۶۰).

بر اساس اندیشه های رهبرانقلاب، فرهنگ به معنای خاص برای یک ملت، عبارت است از ذهنیات، اندیشه ها؛ ایمانها، باورها، سنتها، آداب، ذخیره های فکری و ذهنی (بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار با علماء و روحانیون تبریز، ۱۳۷۲).

بخش عمده‌ی فرهنگ، همان عقاید و اخلاقیات یک فرد یا یک جامعه است. رفتارهای جامعه هم که جزو فرهنگ عمومی و فرهنگ یک ملت است، برخاسته از همان عقاید است، در واقع عقاید یا اخلاقیات، رفتارهای انسان را شکل می‌دهند و به وجود می‌آورند.

براساس آرای علامه جعفری، فرهنگ عبارت است از؛ کیفیت یا شیوه بایسته، برای آن دسته از فعالیت‌های حیات مادی و معنوی انسان‌ها که مستند به طرز تعقل سلیم و احساسات تصعید شده آنان، در حیات معقول تکاملی باشد. ایثار یعنی، برگزیدن و اختیار کردن و در اصطلاح اختیار کردن غیراست بخود. از روی قصد و نیت گذشت کردن، میل به فایده رسانی از خود گذشتن در جهت کمک رسانی به دیگران. ایثار یعنی، برتری بخشیدن و مقدم داشتن آن چیزی که فضیلت دارد.

فرهنگ: ۱- ادب (نفس)، تربیت. ۲- دانش، علم، معرفت،

"نیست فرهنگ اندراین گیتی که نیاموخت از شه آن فرهنگ." (فرخی ۲۱۲) (ص ۲۵۳۸ فرهنگ فارسی معین).

ایثار: (دهخدا) ایثار (ع م ص) ائثار. برگزیدن. (منتهی الارب) (ترجمان القرآن ترتیب عادل بن علی ص ۲۴). (تاج المصادر. بیهقی). غرض دیگران را بر غرض خویش مقدم داشتن (منتهی الارب) (دهخدا ص ۳۱۶۶). (ناظم الاطباء). برگزیدن یعنی منفعت غیر را بر مصلحت خود مقدم داشتن و این کمال درجه سخاوت است. (غیاث اللغات) (آنداج). دیگری را در رساندن به منفعت و دفع مضرت بر خود مقدم داشتن و آن نهایت برادری است. (تعریفات جرجانی). عطا کردن. عیش کردن. در پارسی برگزیدگی. ترجیح. بخشش عطا و افشاندگی (ناظم الاطباء).

فرهنگ معین: (ع). (م ص م). ۱. بخشیدن. ۲. دیگری را بر خود ترجیح دادن. ۳. از خود گذشتگی.

فرهنگ عمید: ۱. بذل کردن. ۲. دیگری را بر خود ترجیح دادن و سود او را بر خود مقدم داشتن. ۳. قوت لازم و مایحتاج خود را به دیگران بخشیدن.

ایثار، به مفهوم عطا کردن و دیگری را بر خود ترجیح دادن و بهترین کرامت اخلاقی برای انسان‌ها و بالاترین نیکی‌ها است. در فقه از این عنوان در باب‌هایی مانند: حج، صدقات و اطعمه و اشربه سخن رفته است. ایثار عبارتست از؛ مقدم داشتن دیگری بر خود در رساندن منفعت و دفع زیان، نسبت بر چیزی که خود بدان نیازمند است.

عنوان ایثار در آثار عرفانی دارای باب مستقلی است، به طوری که خواجه عبدالله انصاری، عارف قرن پنجم هجری، ایثار را یکی از مقدمات عرفانی دانسته. (انصاری، ۱۴۱۷ ق، صص ۷۵ _ ۷۶).

و کلاباذی (در گذشت: ۳۸ ق) آن را از ارکان تصوف به حساب آورده است. (کلاباذی، ۱۳۷۱ ش، ص ۹).

ملت ما به خاطر همین شهادت جوانان شما وشجاعت فرزندانان بود." (بیانات رهبری در دیدار با جمع کثیری از جانبازان و خانواده معظم شهدا، ۱۳۶۸).

مقام عظمی ولایت، درباره ارزش کارمردان فداکار وایثارگری که پیش از انقلاب و تا به امروز درمقابله با دشمنان انقلاب سینه سپرکردند و به عنوان سند افتخار، برای جامعه اسلامی در صحنه تمدن اسلام ایرانی ماندگار شدند، فرمودند: کشوری که بتواند به آبرو وعزت و سربلندی دست یابد، می تواند با عظمت در نظام جهانی ظاهرگردد، که این نیز به نوبه خود سبب استحکام و تثبیت نظام جمهوری اسلامی کشورمی گردد. (برگرفته از بیانات درجمع گروهی ازخانواده های شهدا، مفقودان، آزادگان، جانبازان استان بوشهر، ۱۳۷۰).

ازدیدگاه ایشان درک فلسفه شهادت او عوامل مهمی است که، سبب استقلال ممالک اسلامی می گردد وزمینه های توسعه بنیادین تمدن اسلامی را به واسطه شجاعت جوانان و آموزه های راستین مکتب ایثار وشهادت مهیا می کند. چنانچه دریکی ازسخنرانی های خود اشاره فرمودند: "کسی که، معنای شهادت را درک نمود وفهمید که برای آرمان ها چگونه می توان رفت وجان خود را فدا نمود. در آن لحظه که می توان بدون دغدغه وبا استقلال زندگی کند. زیرا مرگ مانعی برای او نمی شود. چنین انسانی، حاضراست درمقابل دشمنان کشور بایستد و از استقلال وآزادی کشور وحتی تپای جان دفاع کند. اما انسانی که معنای شهادت و مرگ را در راه خداوند درک نکند، همواره از مرگ می ترسد. چنین انسانی هیچ وقت نمی تواند در بیرون در مقابله با دشمنان بایستدواز آزادی واستقلال کشور خود دفاع کند. (برگرفته ازبیانات روحانیون و مبلغان درآستانه محرم، ۱۳۷۱). ایشان درتاکیدجایگاه تمدن ساز، شهادت وعظمت مرگ دررا خداوند، برای رسیدن به اقتدارفرمودند: "مانند، بسیاری از کشورها وبرخی از دولت ها که از ترس مرگ در مقابله با دشمنان، ضعف نشان می دهند وهمواره بر تخت سلطه بیگانگان می باشند. زمانی که یک کشور با مدرک معنای شهادت از درون و بیرون به استقلال دست یابد، این کشور می تواند روز به روز مستحکم تر از گذشته در مسیرخود حرکت نموده وبه تثبیت واستحکام برسد. زیرا؛ دیگر به بیگانگان اجازه ی دخالت درامور کشور را نمی دهد وهمین عامل نیز به نوبه خود سبب تسهیل کنشهای اجتماعی وکاهش هزینه ها، ارتباطات اجتماعی درجامعه می گردد.(همان).

درحقیقت باید بگوییم که ترویج فرهنگ وایثار و شهادت یکی ازمهمترین و شاخص ترین پدیده های فرهنگی است که با توجه به اهمیت و جایگاهی که دارد اگر به درستی مورد توجه قرار گرفته و فرهنگ سازی درست و اصولی برروی آن انجام شود، می تواند درزمینه های مختلف، موجبات رشد و ارتقاء فرهنگ جوامع، به خصوص جامعه انسانی را فراهم کند. اما در این میان بعد ازدوران طلایی و با شکوه دفاع مقدس، که خیرات و برکات بسیار فراوانی را برای ایران اسلامی و حتی منطقه به همراه داشته است، لازم است تا درسهایی که از این دوران ارزشمند و تکرارنشدنی برای نسل های فعلی وآینده منتقل شود.

اما دراین میان یکی از مهمترین و تاثیرگذارترین نتایج دوران دفاع مقدس، به یادگارگذاشتن فرهنگ ایثار و شهادت برای دوران پس از خودش است و یکی از مهمترین و اصلی ترین اقدامات و فعالیت هایی که می تواند

فرهنگ ایثار و شهادت را در جامعه بسط و گسترش بدهد فرهنگ سازی و ترویج این فرهنگ برآمده از سال های خون و حماسه است که اگر بتوانیم آن را به درستی و با صحیح ترین روش ممکن، به نسل فعلی و نسل های آینده منتقل کنیم، کمک بزرگی به جامعه در تحقق تمدن نوین اسلامی کرده ایم.

در حقیقت باید بگوییم که، با گذشت چنددهه از پایان دوران طلایی و شکوهمند دفاع مقدس، یکی از فعالیت ها و اقدامات مهم در کشور تبیین و ترویج فرهنگ دفاع مقدس و فرهنگ ایثار و شهادت است تا جامعه و مردم آن با تاسی از جنبه های مختلف فرهنگی، اجتماعی و سیاسی دوران دفاع مقدس، بهترین راه و مسیر را برای رشد و تعالی در مسیر حق و حقیقت و مقاومت و ایستادگی در برابر دنیای ظلم و استکبار انتخاب کرده و پیدا کند و به بهترین شکل ممکن از آن استفاده کند. این در حالی است که، با توجه به تهاجم فرهنگی، دشمنان اسلام و انقلاب و عزم جزم آن ها برای ضربه زدن و نابودی دین مبین اسلام ضروری است که، از فرهنگ ایثار و شهادت حفظ و حراست کرده و از آن به عنوان بهترین وسیله ای به منظور انتقال ارزشهای اخلاقی و باورهای دینی به نسل پس از جنگ و نسل های امروز و فردا استفاده کنیم. ضمن اینکه ترویج فرهنگ ایثار و شهادت این توانایی را دارد تا، جامعه اسلامی را در برابر شیخون های فرهنگی دشمنان مصون بدارد. به این مهم اشاره کنیم که با گذشت سال ها از پایان دوران دفاع مقدس و پیروزی ها و دستاوردهایی که ملت بزرگ ایران از این مقطع بزرگ و سرنوشت ساز تاریخ ایران کسب کرده است، دیگر همه به لزوم و ضرورت ترویج فرهنگ ایثار و شهادت برای نگهداری و مصون ماندن جامعه در برابر تهاجم فرهنگی واقف و آگاه هستن دو به خوبی می دانند که جامعه ایران با توکل و توسل بر دو بال ایثار و شهادت بیمه شده و قادر خواهد بود تا هویت ایرانی و اسلامی خود را در برابر شیخون و تهاجم فرهنگی دشمنان اسلام و انقلاب حفظ و از آن حراست کند. (خبرگزاری دفا ع مقدس، ۲۰ آذر ۱۴۰۲).

اما با تمام این توضیحات می توان راهکارهای دیگری در جهت، ترویج فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت در توسعه تمدن نوین اسلامی ارائه کرد. از جمله:

۱. نماز: یکی از مهم ترین خاستگاه های نهایی و معراج شهادت، نماز است. پس ترویج نماز در جامعه، ایجاد مهم ترین مقوم و زیر بنای، فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت در تمدن نوین اسلامی است. (رحیمیان ۱۳۸۴).

۲. مسجد: بعد از نماز، پایه و بستر و همچنین سنگر و معراج فرهنگ ایثار، جهاد و شهادت در تمدن نوین اسلامی است.

۳. اعتقاد به ولایت فقیه: جامعه ولایی متشکل از افرادی است که بر اساس ارزش های خود، ولایت و سرپرستی را به صورت آگاهانه از جانب خداوند پذیرفته اند و با پیروی از سرپرستی الهی خود شالوده و اساس جامعه را بر پایه دوستی و محبت و اطاعت از وحی بنا می کند. (سبحانی فرد، ۱۳۸۹)

۴. نقش نظام آموزش در ترویج این فرهنگ.

۵. رسانه های جمعی.

۶. تبیین مفهوم ومصداق رابطه ی ایمان و ایثار.
۷. خانواده: یکی از مهم ترین و اثرگذارترین نهاد در تمام زمینه ها خانواده می باشد .
۸. فرهنگ سازی و ارتقاء سطح آگاهی ها و باورهای دینی مردم در طول سال از طریق رسانه ها، به ویژه صدا و سیما، سازمان های مسئول ومتولی امور دینی.
۹. معرفی ایثارگران و شهداء به عنوان الگوی راستین برای جوانان.
۱۰. تشکیل محافل به یاد شهیدان.
۱۱. شناسایی پیشینه فرهنگی، شهادت، تاسیس موزه و ایجاد نمایشگاه های دائمی از آثار فرهنگی شهدا و ایثارگران برای انتقال فرهنگ.
۱۲. برگزاری مسابقات کتاب خوانی با موضوع فرهنگ ایثار و شهادت .
۱۳. باید داستان نویسان و آن هایی که در کار قصه و رمان قلم می زنند، روحیات، خلیات، مبارزات، تلاش های خستگی ناپذیر، خاطرات ایثارگران و شهدا در لابلای صفحات کتاب ها رقم بزنند و نقشی در جوادان نمودن آن ها داشته باشند تا به عنوان سیره و روش زندگی، الگوبخش نسل های بعدی شوند.
۱۴. شایسته است به مناسبت های مختلف از شهدا و ایثارگران صنوف مختلف کارگران، دانش آموزان، دانش جویان، روحانیون و معلمان و... تجلیل کند.

نتیجه گیری

شهید در لغت به معانی زیادی می باشد. از جمله، حضور، ناظر، گواه، الگو و... اما شهید و شهادت در اصطلاح به دو صورت عام و خاص معنا می شود. به معنای عام عبارتست از، کشته شدن قهرمانی، که در میدان نبرد به دست دشمنان کشته می شود. این مفهوم عمری به درازای عمر بشر دارد. اما معنای خاص شهید، که مخصوص مکتب تشیع است، عبارتست از؛ سعی و تلاش برای رسیدن به معرفت الهی و قربانی کردن نفس خویش، قبل از مرگ.

مهم ترین ذخائر فرهنگی نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران فرهنگ ناب ایثار و شهادت است که به منزله نسیم روح بخش و انسان ساز و با تاسی به آموزه های اسلام ناب محمدی، برپیکره ی این کشور اسلامی طنین انداز است. رمز سعادت و سربلندی جامعه را باید در حفظ و حراست افراد آن از کیان خود و کوتاه ساختن دست دشمنان از هرگونه تعرض به نوامیس و اعتقادات و ارزش های معنوی جامعه دانست.

فرهنگ شهادت از جمله فرهنگ هایی است، که در هر زمانی نیاز آن برای جامعه اسلامی احساس می شود. چرا که این فرهنگ شهادت و روحیه شهادت طلبی است، که لرزه بر اندام دشمنان می اندازد و وحشت و ترس را برای آنان در پی دارد، و آنان را از تهاجم باز می دارد و همچنین باعث بیداری جامعه می شود. چه با برکت است، فرهنگ ایثار و شهادت و چه وحشتناک است برای دشمنان اسلام.

اگر ملتی در راه حفظ و تقویت دستاوردهای فرهنگی خود قدم پیش نگذارد، نمی تواند در مقابل این تهدید مصون بماند. در فرهنگ ایرانی اسلامی هر چند نمایه های عمیقی وجود دارد، که می تواند هر تهدید و آسیبی را دفع کند. نمی توان به صرف اتکاء به این پشتوانه از نوآوری و اقدامات لازم و موثر جهت حفظ و ارتقای عناصر فرهنگی چشم پوشی کرد. امروزه مهم ترین اصل برای متولیان فرهنگی تولید اندیشه و خلق نوآوری در ادبیات حوزه های مختلف فرهنگی اجتماعی است، که در ضمن حفظ دستاوردهای کنونی موجب نوآوری های روز افزون می شود. در تاریخ ادبیات ما منابع غز بسیاری پیرامون ارزش های فرهنگ ایرانی اسلامی، در باب فرهنگ ایثار و شهادت وجود دارد، که از نظر کیفی در میان ادبیات دیگر ملل نظیری ندارد.

منابع و ماخذ

*قرآن کریم

- احمدی، محمد مهدی، (۱۳۸۸ش)، تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی، قم: بوستان کتاب.
- اندیشه، هاشم (۱۳۹۶)، تاثیر فرهنگ ایثار و شهادت بر فرهنگ و تمدن اسلامی، چهارمین همایش ملی مطالعات و تحقیقات نوین در حوزه علوم تربیتی و روانشناسی ایران.
- انصاری، عبدالله بن محمد (۱۳۹۲)، منازل السائرین، تهران: بیدار.
- بکایی، محمد حسن (۱۴۱۲)، ترتیب اصلاح المنطق، مشهد: آستان قدس رضوی.
- بیهقی، احمد بن علی (۱۳۷۶)، تاج المصادر، ترجمه هادی عالم زاده، تهران: پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.
- جرجانی، شریف (۱۴۰۰)، تعریفات، ترجمه حسن سیدعرب، تهران: فرزانه روز.
- جرجانی، علی بن محمد (۱۳۳۳)، ترجمان القرآن، تهران: دانشگاه تهران.
- دهخدا، علی اکبر (۱۳۷۲)، لغت نامه دهخدا، تهران: دانشگاه تهران.
- رامپوری، غیاث الدین محمد بن جلال الدین بن شرف الدین (۱۳۹۳)، غیاث اللغات، تهران: امیرکبیر.
- سیاح، احمد (۱۳۷۱ش)، فرهنگ بزرگ جامع نوین، ترجمه المنجد، تهران: اسلام.
- صاحبی، محمد جواد (۱۳۸۴)، مناسبات دین و فرهنگ در جامعه ایران (ج ۱)، تهران: سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- صفی پوری، عبدالرحیم بن عبدالکریم (۱۳۸۹)، منتهی الارب فی لغه العرب، مصحح محمد حسن فوادیان، تهران: دانشگاه تهران.
- طباطبایی، محمد حسین (۱۳۷۵)، المیزان فی تفسیر القرآن، ترجمه سید باقر موسوی همدانی، قم: دفتر انتشارات اسلامی.
- طبرسی، فضل بن حسن (۱۳۸۴)، مجمع البیان، مصحح: هاشم رسولی، تهران: ناصر خسرو.

طریحی، فخرالدین بن محمد علی (۱۳۷۵ش)، مجمع البحرين، محقق احمد حسینی اشکوری، تهران: مکتبه المرتضویه.

عزیزی، علیرضا، اکبرشاهی، رافعه (۱۴۰۲)، ارتقاء فرهنگ ایثار و شهادت در بین نسل جوان، فصلنامه شاهد اندیشه، دوره چهارم، شماره ۲، پاییز و زمستان ۱۴۰۲، صص ۲۱۴_۱۷۷.

عمید، حسن (۱۳۷۵)، فرهنگ عمید، تهران: امیرکبیر.

مصطفوی، حسن (۱۳۸۵)، التحقيق في كلمات القرآن الكريم، ج ۵، تهران: مرکز نشر آثار علامه مصطفوی. معلوف، لویس (۱۳۹۹)، فرهنگ بزرگ جامع نوین ترجمه المنجد عربی به فارسی، ترجمه احمد سیاح، تهران: اسلام.

معین، محمد (۱۳۸۶)، فرهنگ فارسی معین، تهران: زرین.

نفیسی، علی اکبر (۱۳۴۳)، فرهنگ نفیسی (ناظم الاطباء)، تهران: خیام.

بیانات رهبر معظم انقلاب در دیدار با علماء و روحانیون تبریز، ۱۳۷۲.

بیانات در جمع گروهی از خانواده های شهدا، مفقودان، آزادگان، جانبازان استان بوشهر، ۱۳۷۰.

بیانات رهبری در دیدار با جمع کثیری از جانبازان و خانواده معظم شهدا، ۱۳۶۸

بیانات روحانیون و مبلغان در آستانه محرم، ۱۳۷۱

www.wikipedia.com